

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

”Jag tror att språk är en stor del av vem man är...
inte bara vem man är utan kan bli”
–om elevers beskrivning av modersmålsundervisningen
Giovanni-Michelangelo Ognissanti

Interdisciplinärt examensarbete inom lärarutbildningen, 15 hp
Svenska som andraspråk, fördjupningskurs SIS133
Vt 2013
Handledare: Karin Sandwall Åsberg

Sammandrag

Denna uppsats lyfter fram modersmålsundervisningen ur ett elevperspektiv och handlar om att jämföra några elevers åsikter om modersmålsundervisningens betydelse (som de har nu eller haft tidigare) – och relatera till vad forskningen säger om effekterna av att bedriva modersmålsundervisning. Frågan är om eleverna är medvetna om de positiva effekterna och om åsikterna skiljer sig åt mellan de äldre eleverna (20, 23 år), som har avslutat sina modersmålsstudier och de yngre (15, 16 år), som fortfarande har modersmålsundervisning.

I denna studie har fyra informanter med italienskt ursprung intervjuats. De har inte haft någon annan form av stöd på sitt modersmål. Två liknande frågeguider utformades, intervjuerna spelades in, för att sedan grovtranskriberas och analyseras.

Resultaten av intervjuerna var att samtal med elever förmodligen kan få dem att reflektera och bli medvetna om betydelsen av att utveckla sitt modersmål parallellt med målspråket, eftersom forskningen visar att modersmålsundervisningen har en positiv effekt på elevernas skolresultat och identitetsskapande. Slutsatsen grundades i att intervjuerna verkade leda till större medvetenhet och attitydförändring gentemot modersmålsundervisningen hos informanterna som fortfarande studerar sitt modersmål.

Modersmålsundervisningen är viktig för identitetsutvecklingen. Den hjälper individen vid kommunikation med släktingar i hemlandet och att förstå sitt ursprung och sin kultur. Modersmålet är en tillgång vid lärande av och på ett andraspråk. Det krävs en attitydförändring i samhället och en höjning av modersmålets status, kompetensutveckling av lärare och en bättre organisation av modersmålsundervisningen.

Nyckelord: svenska som andraspråk, modersmålsundervisning, modersmål, identitet, attityd, investering, föreställd gemenskap, flerspråkighet

Förord

Jag vill tacka min handledare som gjort ett fantastiskt jobb in i det sista. Jag vill även tacka min familj som stöttat mig genom hela min skolgång och peppat mig när det varit som jobbigast. Ett stort tack går till informanterna, utan er hade denna uppsats aldrig blivit till.

Min lärarutbildning på universitetet har varit en lång resa som nu närmar sig sitt slut. Jag är verkligen glad att den är slut. Nu börjar en ny resa, en större resa, som bara Herren vet vart den tar hän. Tack Herre för livet!

Slutligen, Frideborg. Jag har nog aldrig gett dig något, därför är denna uppsats till dig.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Historik	1
1.2. Modersmålsundervisningen i styrdokumentet	2
1.3. Syfte och forskningsfrågor	3
1.4. Begreppsordlista	3
1.4.1. Modersmål	4
1.4.2. Modersmålsundervisning	4
1.4.3. Flerspråkighet	4
1.4.4. Identitet	5
1.4.5. Investering	5
1.4.6. Föreställd gemenskap	5
1.4.7. Attityder	6
2. Tidigare forskning	6
2.1. Modersmålsundervisningens organisation	6
2.2. Attityder till modersmålsundervisning	7
2.3. Modersmålsundervisningens betydelse	8
3. Metod och genomförande	9
3.1. Metodval	9
3.2. Urval	10
3.3. Utformandet av frågeguide	11
3.4. Genomförande av intervjuerna	12
3.5. Analys av intervjuerna	12
3.6. Etiska hänsyn	12
4. Resultat och analys	13
4.1. Gianna och Marco	13
4.1.1. Språkanvändningen	13
4.1.2. Modersmålsundervisningen	14
4.2. Eduardo och Francesco	16
4.2.1. Språkanvändningen då och nu	16
4.2.2. Modersmålsundervisningen	17
4.3. Resultatsammanfattning	19
5. Diskussion och slutsatser	20
5.1. Resultatdiskussion	21
5.1.1. Attityden till modersmålsundervisningen	21
5.1.2. Identitet och social samvaro	21
5.1.3. Språkutveckling och skolframgången	22
5.1.4. Avslutande kommentar	23
5.2. Metoddiskussion	23
5.3. Konsekvens för läraryrket och modersmålsundervisningen	24

5.4. Vidare forskning.....	25
Referenser	
Bilagor	

1. Inledning

Under läsåret 2010/2011 var 20,5 % av alla elever i den svenska grundskolan berättigade till modersmålsundervisning (Skolverket 2011:122). Det var dock bara drygt hälften (ca 55 %) av dem som deltog. Anledningen till att elever inte deltar i modersmålsundervisningen kan till exempel vara att eleverna själva väljer bort ämnet, eller att skolan inte anser sig ha möjlighet att erbjuda dem sådan undervisning.

Att utveckla sitt modersmål kan ha många positiva effekter. Forskningen pekar på att ett välutvecklat modersmål påverkar elevens skolframgång positivt, i och med att det främjar elevens svenska språkutveckling och spelar en viktig roll i dennes identitetsskapande (Hyltenstam & Tuomela 1996:36–43). Därför är det anmärkningsvärt att en så pass liten andel av de berättigade eleverna deltar i modersmålsundervisningen.

Elevernas uppfattningar om modersmålsundervisningens betydelse är inte särskilt framträdande i forskningen. För att diskutera modersmålsundervisningens betydelse är även elevperspektivet en viktig faktor att ha i åtanke. I läroplanen står det nämligen att ”skolans mål är att varje elev successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan” (SKOLFS 2010:37). Alltså kan man inte helt bortse från elevernas åsikt om modersmålsundervisningen.

Med denna uppsats vill jag därför uppmärksamma hur eleverna själva ser på ämnet. Genom djupintervjuer med två elever som för närvarande deltar i modersmålsundervisning och två före detta elever som avslutat sina studier hoppas jag kunna få en bild av modersmålsundervisningen ur elevernas perspektiv. När forskningen lyfter denna fråga är oftast elevperspektivet en bifråga. Därför vill jag med denna studie ge eleverna en röst och bidra till att betona vikten av detta.

Som före detta elev i modersmålsundervisning har jag en insikt i hur man som elev kan resonera och uppleva undervisningen vilket kan utgöra en resurs vid utformning och analys av resultat av studien.

1.1. Historik

Med den stora arbetskraftsinvandringen i Sverige under 1960- och 70-talet anlände många familjer med olik etniskt ursprung (Paulin 1994). Skolorna fick plötsligt ta hand om barn med olika språk och olika

skolbakgrund. Den nya situationen krävde en ny strategi och ny kunskap i undervisningen av dessa barn. Skolan var dock inte förberedd utan försökte assimilera barnen genom att sätta dem i vanliga svenska klasser utan några stödåtgärder (ibid). Idén att barn lär och anpassar sig fort rådde och föräldrarna uppmanades att tala framförallt svenska med sina barn för att påskynda språkutvecklingen. Man började dock snart inse att detta inte var tillräckligt och att barnen hade ett behov av att bibehålla sitt modersmål och identitet. En allmän debatt om tvåspråkighet inleddes därmed under 1970-talet (ibid). Då man inte var eniga om hur man skulle gå till väga dröjde det till 1977 innan kommunerna var skyldiga att erbjuda modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet.

Under mitten av 1980-talet var det bara elever som använde sitt modersmål dagligen som hade rätt att delta i modersmålsundervisningen. I början av 1990-talet ändrades det till att man var skyldig till att anordna modersmål i kommunerna där minst fem elever av en språkgrupp fanns (Hyltenstam 1996). Modersmålsundervisningen ersatte först annan undervisning även om inga anvisningar gavs om vilka ämnen den skulle ersätta och den bedrevs utanför skoltid. I mitten av 1990-talet trädde nya riktlinjer i kraft som angav att modersmålsundervisningen inte längre skulle ersätta annan undervisning utan kunde erbjudas som elevens val, språkval, skolans val eller utanför timplanbunden tid (ibid). Enligt Paulin (1996) var en av förändringarna i modersmålsundervisningen under 1990-talet att modersmåls lärarna kämpade för att skolan skulle använda modersmåls elever och deras föräldrar som en unik resurs i skolans internationalisering.

1.2. Modersmålsundervisningen i styrdokumentet

Skollagen (2010:800) anger att alla elever med ett annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsundervisning, även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

I läroplanen för grundskolan står det att skolans uppdrag är att ha ett internationellt perspektiv som innebär att man ska utveckla en förståelse för den kulturella mångfalden i landet (SKOLFS 2010:37). Enligt läroplanen är språk och lärande nära kopplat till identitetsutveckling. Varje elev ska få utveckla möjligheten till att kommunicera och få tilltro till sin språkliga förmåga (ibid).

I läroplanen står det vidare att skolan ska ge en likvärdig utbildning anpassad till varje elevs behov och förutsättningar. Elevernas

kunskapsutveckling och fortsatta lärande ska ha utgångspunkt i elevernas bakgrund, språk, kunskaper och tidigare erfarenheter (ibid). Alltså måste skolan ta hänsyn till varje elevs bakgrund och språk. Modersmålsundervisningen blir därför nödvändig att ha i varje skola där det finns en elev med dessa behov.

Kursplanen för modersmål (ibid) slår fast att människor utvecklar språket, sin identitet, uttrycker känslor, tankar och förståelsen för detta hos andra människor genom språket. Språket är en viktig del för att förstå samhället vi lever i idag (ibid). Det står vidare att det underlättar språkutvecklingen och lärande inom olika områden när man har tillgång till sitt modersmål. Modersmålsundervisningen ska göra eleverna medvetna om vad modersmålet betyder för det egna lärandet i olika skolämnen och hjälpa eleverna att utveckla sin kulturella identitet och bli flerspråkiga (ibid).

Läro- och kursplanerna visar alltså på att modersmålsundervisningen främjar både skolframgången och den kulturella identiteten. Undervisningen ska även upplysa eleverna om dessa fördelar.

1.3. Syfte och forskningsfrågor

Studiens syfte är att undersöka och relatera några elevers åsikter om sin modersmålsundervisning till den betydelse som relevant forskning anger. Jag vill även undersöka om åsikterna skiljer sig hos elever som haft modersmålsundervisning under sin skolgång men som nu avslutat sina studier. Hur ser eleverna på modersmålsundervisningen när de avslutat sina studier och har fått en distans till det?

Forskningsfrågorna som formulerats för denna uppsats är följande:

- Hur beskriver eleverna modersmålsundervisningens betydelse under tiden de studerar?
- Hur beskriver eleverna modersmålsundervisningens betydelse efter avslutade studier?

I denna undersökning har jag valt att begränsa studien till intervjuer med elever som endast har modersmålsundervisning och inte någon annan form av modersmålsstöd. Urvalet motiveras vidare i avsnitt 3.2.

1.4. Begreppsordlista

I detta avsnitt förklaras centrala begrepp som är relevanta för förståelsen av uppsatsen.

1.4.1. Modersmål

Begreppet *modersmål* kan ges olika definitioner beroende på vilket perspektiv man utgår ifrån. I (Håkansson 2003: 15–16) definierar Tove Skutnabb-Kangas modersmålet utifrån fyra olika kriterier baserade på funktion, attityd, ursprung och kompetens. Utifrån *funktionskriteriet* innebär modersmål det språk man använder oftast. *Kompetenskriteriet* innebär att modersmål är det språk man behärskar bäst och *attitydkriteriet* det språk man identifierar sig med. Med *ursprungskriteriet* avser man det språk som man lärt sig först.

Denna uppsats kommer utgå ifrån ursprungskriteriet, alltså det språk eller de språk som en person lär sig först.

1.4.2. Modersmålsundervisning

Modersmålsundervisning är i denna studie undervisning i modersmålet för personer med annat modersmål än svenska. Man behöver inte kunna modersmålet flytande för att få delta. Sveriges grundskoleförordning säger att varje kommun har skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning till de elever med grundläggande kunskaper i modersmålet och som dagligen använder det som ett umgängesspråk (Skolverket 2008:35). En elev kan ha flera modersmål men man har dock bara rätt till modersmålsundervisning i ett av språken.

En elev kan nekas modersmål av kommunen under vissa omständigheter. Om eleverna tillhörande en modersmålsgrupp understiger fem personer eller om det inte finns en lämplig lärare kan man kommunen neka elever modersmålsundervisning.

1.4.3. Flerspråkighet

Många av världens länder är flerspråkiga. Grosjean (1982) skriver att i världens 150 länder finns 4000 språk. Grosjean skriver vidare att ungefär hälften av världens befolkning är tvåspråkig alltså finns flerspråkighet i stort sett alla världens länder.

Otterup (2005) diskuterar definitionen av begreppen flerspråkighet och tvåspråkighet. Bland annat att på senare tid har begreppen använts alternativt och parallellt. Flerspråkighet var tidigare en term för att beskriva samhällen och länder med flera språk inom sina gränser. På senare tid har termen använts mer i betydelsen av en individ med kunskaper i fler än ett språk (ibid). Flerspråkighet är idag den övergripande termen och tvåspråkighet är ett speciellt fall av

flerspråkighet (ibid). En flerspråkig individ är någon som kan använda fler än ett språk i de flesta situationer efter sina egna önskemål och samhällets krav (ibid).

Jag använder samma definition av begreppen som Otterup (2005) där flerspråkighet är den överordnade termen som innebär användning av två eller flera språk.

1.4.4. Identitet

Identitetsbegreppet förekommer i många sammanhang och kan därför vara svårt att övergripande definieras. Enligt Otterup (2005) handlar identitet om att höra hemma såväl på ett individuellt och ett personligt plan som på ett gruppmissigt och ett kollektivt. I ett socialkonstruktivistiskt perspektiv (ibid) ses identitet som något som aktivt konstrueras av människor när de interagerar med varandra. Identiteten är därför i ständig konstruktion och språket är en viktig del i konstruktionen av identiteten. Identiteten är alltså något som skapas i mötet och interaktionen med andra människor (ibid).

I denna uppsats kommer begreppet identitet ses ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, alltså något en individ skapar med språkets hjälp tillsammans med andra människor i olika situationer.

1.4.5. Investering

Norton Peirce (1995) använder begreppet *investering* för att visa hur såväl individuella som samhälleliga faktorer påverkar individens motivation och vilja att investera i undervisningen. Vilja och motivation bör alltså betraktas i ett vidare perspektiv istället för enbart som en individuell faktor. Deltagarens investering i modersmålsundervisning är alltså beroende på den förväntade ”utdelningen” i form av till exempel ökade möjligheter att använda modersmålet i olika typer av situationer nu och i framtiden.

1.4.6. Föreställd gemenskap

Norton Pierce i (Sandwall 2013) talar om föreställd gemenskap som innebär gemenskaper som man ser som åtråvärda i framtiden. Även om man ännu inte tillhör dem kan man föreställa sig att man kommer tillhöra dem eventuellt. Det kan till exempel vara en specifik yrkesgemenskap eller gemenskap bland modersmålstalare. De föreställningar man har om de gemenskaperna man ser som åtråvärda i

framtiden kan ha en stor betydelse för hur man investerar i undervisningen (Sandwall 2013).

1.4.7. Attityder

Einarsson (2004) förklarar attityder som en böjelse eller en beredskap för ett visst beteende. Attityder innebär också en tendens att metodiskt reagera med ogillande eller gillande mot en viss företeelse, till exempel en person eller ett helt språk.

2. Tidigare forskning

Detta kapitel är en översikt av forskning som är relevant för denna studie. Det inleds av hur modersmålsundervisningen är organiserad. Därefter följer vilka attityder som finns till modersmålsundervisningen. Det avslutas med vilken betydelse modersmålsundervisningen har.

2.1. Modersmålsundervisningens organisation

I Skolverkets rapport *Flera språk fler möjligheter* ges en bild av modersmålsundervisningens organisation i Sverige. Det som kännetecknar modersmålsundervisningen är enligt rapporten att den inte ingår som en naturlig del i den reguljära verksamheten i skolan (Skolverket 2002). Undervisningen brukar oftast ligga utanför schemalagd skoltid och bedrivs ofta av lärare som inte är anställda på skolan.

Även om utformningen kan variera från kommun till kommun menar Skolverket (ibid) att organisationen av modersmålsundervisningen och modersmålsstödet i allmänhet är likartad (ibid). Huvuddragen är bland annat följande:

- Till största delen ges modersmålsundervisningen av lärare som arbetar på flera skolor i taget. Lärarna är sällan anställda på skolan.
- Undervisningen ligger oftast under eftermiddagstid.
- Väldigt få undervisningsgrupper får ämnesundervisning på modersmålet

Dessa punkter antyder att modersmålsundervisningen inte har de bästa förutsättningarna. Men Skolverkets kartläggning (ibid) pekar på att i de

kommuner som anordnar modersmålsundervisning finns det i teorin möjligheter att organisera en fungerande modersmålsverksamhet. Det finns till exempel en kompetent och engagerad personal och många olika former av utvecklingsarbeten och kompetensutveckling som ämnar höja kvaliteten på undervisningen. Hindren för en välfungerande undervisning är enligt Skolverkets rapport bristfälliga resurser, omgivningens negativa attityd och kort undervisningstid. Detta har lett till en låg status som gör att modersmålsundervisningen uppfattas som mindre viktig än annan undervisning (ibid).

2.2. Attityder till modersmålsundervisning

”Den svenska skolan för alla” är en tanke som inte stämmer menar Lahdenperä (2004). Vidare anser hon att mångkulturalitet, mer ses som ett problem än en tillgång. Lahdenperä (2004) säger vidare att svenska skolan har ett behov av att utveckla en interkulturell lärande miljö som tar hänsyn till elevernas olikheter. Med interkulturalitet menar Lahdenperä en skolmiljö där mångfald ses som en tillgång. Detta synsätt är enligt Lahdenperä nödvändigt för att flera kulturer ska kunna samverka. Lahdenperä (2004) säger vidare att den svenska skolan fortfarande är en monokulturell institution där mångkulturella elever behandlas annorlunda.

Attityder kring mångkulturalitet och modersmål i skolan och samhället har betydelse för språkutvecklingen enligt Einarsson (2004). Attityden som eleven själv har till sitt eget modersmål, ursprung och kultur påverkar lärares och de övriga elevernas attityd till detta. Einarsson (2004) menar att flerspråkighet ofta inte är ansett som värdefullt utan ibland snarare ses som anledningen till språkliga problem. Han säger att flerspråkighet är mer associerat med utanförskap, fattigdom och socialt underläge.

Människors attityder till språk är vanligtvis länkade till den attityd man har mot det folk som talar språket i fråga (Andersson 1989) och kommer till uttryck i det förhållningsätt man har mot det folket som talar språket. I Anderssons undersökning kring attityder till både det egna språket och andra språk visade det sig att det fanns en skillnad i människors attityd till språk beroende på vilket språk som talas. Språken som är inom samma språkstam tenderar nämligen att värderas högre än språk ifrån andra språkstammar (ibid). Dessa attityder till ett språk är föränderliga enligt Andersson (1989) då de påverkas av den rådande normen i samhället. Även media har en stor roll eftersom ett land kan porträtteras på negativa sätt, vilket påverkar attityden till det landet och

språket som talas där (ibid). Fler faktorer som spelar in för språkattityders fortsatta framväxt och överlevnad är personliga erfarenheter, tidsålder och miljö. En förklaring är även att man ofta söker sig till det som liknar en själv (ibid).

Skolverket (2002) undersökte attityder till integration och modersmål bland elever, föräldrar och personal i skolan. Här var majoriteten av informanterna positiva till modersmålsundervisning och modersmålsstöd (Skolverket 2002). Föräldrarna var den grupp som hade mest negativ inställning. Studien visar dock att även om modersmålsundervisning anses ha låg status väger den positiva inställningen över. De negativa attityderna som råder kring modersmålsundervisning är enligt Skolverket (2002) grundade i okunskap vilket är en bidragande faktor till att skolan inte prioriterar den. Elever och lärare hade en mer positiv inställning. De som var positiva till modersmålsundervisningen uttryckte dock att det fanns brister i undervisningen i form av organisation och otillräckliga resurser. De tyckte även att modersmålsundervisningen inte ger lika bra stöd som den hade kunnat göra om den organiserats bättre med fler lärare och mer tid för undervisning (ibid). Skolverket lyfte även fram att den negativa attityden till flerspråkighet som råder i samhället förmodligen är en bidragande faktor till försämringen av undervisningen (ibid).

2.3. Modersmålsundervisningens betydelse

Modersmålsundervisningen finns inte bara till för att förse eleverna med språkkunskaper utan har flera funktioner. Löthagen, Lundenmark, Modigh (2008) och Skolverket (2002) listar varför modersmålsundervisningen är viktig för de flerspråkiga eleverna. De olika aspekterna som de framhåller kan delas in i fem olika områden:

- Identitetsutveckling
- Integration
- Kultur och rötter
- Kommunikation
- Lärande och språk

Modersmålsundervisningen är ett stöd för utvecklingen av en dubbel kulturell identitet menar (Paulin 1994, Löthagen et. al. 2008). Eleven utvecklar sin identitet genom kunskaper om det egna modersmålet, det egna kulturella arvet och hemlandet. Om eleven kan utveckla både det svenska språket och sitt modersmål parallellt och identifiera sig med

båda, blir den dubbla kulturtillhörigheten en tillgång (ibid.). En trygg identitet är en grundläggande förutsättning för en positiv utveckling och att bli sedd som den man är, med en dubbel kulturell bakgrund, har en avgörande betydelse för självbilden. (Skolverket 2002). I Hills studie (1995) menar eleverna att ämnet kan fungera som en kulturell frizon där en samhörighet skapas. Modersmålsundervisningen kan fungera som en bro mellan kulturerna. De beskriver modersmålsundervisningen som en trygg plats där de kan vara sig själva och kan identifiera sig med andra i en gemenskap (ibid).

Skolverket (2002) och Löthagen et al. (2008) menar att modersmålsundervisningen främjar språkinläringen. De stärkta språkkunskaperna eleverna får ökar deras möjligheter att fungera i ett mångkulturellt samhälle. Ökade kunskaper bidrar till förståelse och öppenhet för andra kulturer, värderingar och tankesätt. De säger vidare att modersmålsundervisningen även ger stöd för inläringen av andraspråket. Ju stabilare en elevs lärande och tänkande är på förstaspråket desto snabbare kommer denne att göra framsteg i andraspråket. Hyltenstam och Tuomela (1996) betonar att det är nästan omöjligt för en elev att skaffa sig kunskaper på ett språk som man inte behärskar.

Slutligen lyfter Löthagen et al. (2008) även fram att modersmålsundervisningen innebär ett stöd för socialisationen i familjen och underlättar integrationsprocessen.

Enligt forskningen är modersmålsundervisningen alltså mycket viktig för eleverna, dels för framgång för studier men även som medel för att vidareutvecklas som individer i ett mångkulturellt samhälle.

3. Metod och genomförande

Detta kapitel kommer att redogöra för tillvägagångssättet som använts för att få svar på studiens forskningsfrågor.

Inledningsvis redogörs för valet av metodik och urval. Detta följs av utformandet av frågeguiderna, genomförandet av intervjuerna och hur resultatet av intervjuerna tolkades. Slutligen diskuteras undersökningens tillförlitlighet och etiska överväganden.

3.1. Metodval

Intervjuer har använts som metod i denna uppsats. Genom denna metod kan man tolka och förstå de resultat som framträder och den lämpar sig

bäst för att besvara studiens frågeställningar. Syftet med en intervjuundersökning är inte att generalisera, förklara eller förutsäga, utan att försöka förstå och tolka de data man får (Stukát 2005). En kvalitativ undersökning kan bidra till att gå på djupet och få förståelse för informanternas åsikter och erfarenheter kring modersmålsundervisningen. Målet är att få så mycket information man kan för att förstå människors uppfattning och inställning till ett fenomen på ett djupare plan (Holme & Solvang 1991). Då jag ville se elevers beskrivning av modersmålsundervisningen på ett djupare plan genom intervjuer ansåg jag att denna metod passade bäst.

Vid en sådan här studie kan forskarens förståelse ses som en tillgång vid tolkningen av data (ibid). Min egen erfarenhet som före detta elev utgjorde en resurs vid såväl formulerandet av intervjufrågor som vid analysen av studiens material.

Det måste dock påpekas att det även riktas kritik mot denna uppfattning nämligen att analysen kan påverkas av personen som tolkar den och att tillförlitlighet och reliabilitet därför oftast blir osäker. (Stukát, 2005).

Resultaten i denna studie kan inte generaliseras utan gäller endast för de informanter som deltog i denna studie. Däremot kan den här studien fungera som inspirationskälla för en framtida kvantitativ undersökning som tillåter ett resultat som är mer generaliserbart.

Stukát (2005) menar att man med semistrukturerade intervjuer kan nå en djupare förståelse. Semistrukturerade intervjuer är en intervjuform där man ställer samma frågor till alla informanter och där frågorna har öppna svarsalternativ. De öppna frågorna ger alla informanter en god möjlighet att uttrycka sin åsikt. I intervjuerna bildas kunskapen i interaktionen mellan intervjuaren och den som intervjuas och under tiden som intervjun genomförs kan nya beslut tas i form av till exempel följdfrågor. Man kan på så vis dra nytta av samspelet som skapas mellan den som intervjuar och den intervjuade; genom tillämpningen av följdfrågor kan man få mer utvecklade svar. Kvalitén på data beror dock på intervjuarens förmåga. Denna typ av intervju har jag gjort vid flera tillfällen tidigare och därför känner jag mig relativt säker på att jag förmådde genomföra intervjuerna på ett godtagbart sätt.

3.2. Urval

Då modersmålsdeltagandet är ganska lågt i Sverige vill jag höra åsikterna hos de elever där modersmålsundervisningen inte är lika viktig som hos till exempel nyanlända elever som inte kan svenska. För en

nyanländ elev skulle svaren vara helt annorlunda, förmodligen mer positiva eftersom modersmålsundervisningen för dessa elever ännu är bland de få möjligheterna de har för kommunikation och lärande.

Eftersom en variabel i studien var att jämföra elever som har modersmålsundervisning med modersmålstalare som avslutat sina studier gjordes ett strategiskt urval. Enligt Stukát (2005) riskerar man att analysen blir ytlig om man har för många informanter så jag beslutade att fyra informanter var tillräckligt inom ramarna för uppsatsen. Två av informanterna, Gianna och Marco, har modersmålsundervisning nu. De andra två, Eduardo och Francesco har avslutat sina skolstudier men hade modersmålsundervisning under tiden de gick i skolan.

Jag fick kontakt med informanterna via min tidigare modersmåls lärare i italienska. Modersmåls läraren delade ut ett brev jag skrivit (se bilaga 3), där jag presenterade mig själv, berättade syftet med min studie och bad om frivilliga att bli intervjuade för min undersökning. Jag fick även komma under en lektion och prata med eleverna och personligen be om frivilliga. Av de fem elever läraren hade ställde fyra upp.

Tabell 1. Informanterna **Namnen är fingerade*

Namn*	Kön	Ålder	Antal år i modersmålsundervisning	Avslutat studier	Kan både svenska och italienska
Gianna	Flicka	15	5	Nej	Ja
Marco	Pojke	16	4	Nej	Ja
Eduardo	Pojke	20	12	Ja	Ja
Francesco	Pojke	23	12	Ja	Ja

Alla informanter är födda i Sverige och har haft samma modersmåls lärare genom hela skolgången. Studien är därmed knuten till en enda modersmåls lärare och kan därför verka som en utvärdering av denne lärare vilket inte är min avsikt.

Urvalet kan motiveras av att elever kan uppfatta samma undervisning på olika sätt. Genom att använda mig av informanter som haft samma lärare kunde jag bättre jämföra och diskutera deras svar i intervjuerna.

3.3. Utformandet av frågeguide

Intervjufrågorna utformades efter intervjuguiden i Kvale (1997). Den hjälper till att ha struktur i intervjun. Målet var att utforma korta och

öppna frågor då denna typ av frågor kan ge som mest information (Kvale, 1997). Underlaget till frågorna som användes i intervjuerna inspirerades av frågeguiden i Otterup (2005:260).

De inledande frågorna inriktar sig på informanternas bakgrund. Därefter följde frågor om identiteten, elevernas syn på modersmålsundervisningen och slutligen huruvida de tycker att forskningen stämmer överens med deras erfarenheter av modersmålsundervisningen (se bilaga 1 och 2).

Jag utformade två olika frågeguider eftersom två typer av informanter deltog i denna studie: de som i nuläget har modersmålsundervisning (se bilaga 1) och de som avslutat sina modersmålsstudier (se bilaga 2).

3.4. Genomförande av intervjuerna

Informanterna fick välja plats för intervjuerna för att de skulle känna sig så bekväma som möjligt. Längden på intervjuerna varierade beroende på hur mycket informanterna hade att säga. Varje intervju tog mellan fyrtio och femtio minuter och gjordes individuellt. Intervjuerna spelades in med informanternas tillåtelse och de blev försäkrade anonymitet och konfidentialitet. Intervjuerna spelades in för att ha möjligheten att kunna gå tillbaka och lyssna på informanternas svar vilket underlättar analysen.

3.5. Analys av intervjuerna

Analysen gjordes genom att jag först grovtranskriberade intervjuerna. Jag utgick ifrån frågorna (se bilaga 1 och 2) och strukturerade informanternas svar därefter. Först tittade jag på informanternas svar enskilt. Jag markerade svaren som liknade varandra i färg. När detta gjorts kunde informanternas svar delas in i par då Gianna och Marcos svar var likartade och Eduardo och Francescos svar var likartade, vilket motiverar resultatdiskussionens struktur (avsnitt 4).

3.6. Etiska hänsyn

Denna studie följer de forskningsetiska principer som Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet redovisar (Vetenskapsrådet 2012). De fyra huvudkraven på forskningen är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informanterna fick informationen om undersökningens syfte och deras uppgift i den. De blev upplysta att deras deltagande var frivilligt

och kunde avbrytas när de ville och om hur resultatet kommer att användas och presenteras. Alla informanter är över femton år och därför behövs inga samtycken från tredje part. Alla uppgifter har behandlats med konfidentialitet och identifierande information redovisas inte. Informanterna betecknas med fingerade namn som de själva valt.

4. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras resultatet av intervjuerna. Varje avsnitt inleds med en kort beskrivning av informanternas bakgrund följt av redogörelse av informanternas uppfattningar om sin modersmålsundervisning. Avsnittets struktur kan relateras till forskningsfrågorna såtillvida att de som för närvarande studerar modersmål (Gianna och Marco) presenteras först och därefter de som avslutat sina skolstudier (Eduardo och Francesco).

4.1. Gianna och Marco

Gianna är femton år gammal och går i nionde klass. Hon studerar modersmålsundervisning för närvarande och har gjort det sedan fjärde klass. Gianna är flerspråkig, hon säger att både svenska och italienska är hennes modersmål. Båda föräldrarna talar italienska och är födda i Italien. Gianna är född i Sverige

Marco är sexton år gammal och går i nionde klass. Han har gått i modersmålsundervisningen sedan femte klass. Även Marco säger att han har svenska och italienska som modersmål. Båda hans föräldrar pratar italienska men bara en förälder är född i Italien, den andra i Sverige.

4.1.1. Språkanvändningen

Båda informanterna anger att de använder sitt modersmål framförallt när de pratar med sina föräldrar och när de pratar med sina släktingar i Italien. De tycker att det viktigaste med att kunna sitt modersmål är för att prata med släktingar. Båda informanterna säger att de pratar mer italienska under modersmålsundervisningen eftersom de tvingas till att prata det då jämfört med hemma där man kan prata svenska.

När de får frågan om de blivit nekade att tala sitt modersmål i skolan svarar båda att det har hänt vid några få tillfällen. Det har inte hänt så ofta men det kändes jobbigt och de blev arga. Gianna sade även att säga nej till någon som pratar sitt modersmål är som att säga nej till någon att

vara sig själv. Modersmålet tyder alltså på en koppling till deras identitet.

Gianna och Marco säger att de tycker det känns jobbigt när de inte kommer på rätt ord när de talar italienska. De känner sig mer begränsade när de pratar italienska än när de pratar svenska eftersom de har svårt att uttrycka sig ibland.

Gianna: Det känns som om man borde kunna språket bättre, man vill ju inte låta dum när man pratar sitt modersmål.

Både Gianna och Marco tror inte att de kommer använda språket lika mycket i framtiden som nu. Modersmålsundervisningen är ju den plats där de använder språket som mest.

4.1.2. Modersmålsundervisningen

Gianna och Marco är osäkra på om modersmålsundervisningen har hjälpt dem att förbättra deras modersmål. De tror att det säkert har hjälpt lite men att det inte hade varit någon skillnad om de inte gått i undervisningen.

Varken Gianna eller Marco har blivit nekade att studera modersmål men de ser det inte så allvarligt om det skulle hända. De menar att det italienska språket helt klart är viktigt för dem men att modersmålsundervisningen inte är lika viktig. Modersmålsundervisningen verkar vara mer som ett extra ämne som kan förse en med ett extra betyg för att höja sitt betygssnitt.

Marco: Jo det är bra att gå modersmålsundervisningen det är som ett extra ämne där man kan få bra betyg, som en bonus. Det hjälper en att höja sitt snitt.

Nackdelarna med att inte gå på modersmålsundervisning verkar vara knutet till social samvaro och till att de går miste om ett betyg.

Marco: Det hade varit skönt att sluta tidigare men det hade varit tråkigt att inte läsa modersmål för man träffar många vänner där och så missar man ju ett ämne man kan få bra betyg i.

Men allteftersom intervjun fortskrider verkar båda inse att de uppskattar undervisningen, inte bara för betygets skull.

Gianna: Jo det är klart att man gör det lite för betygets skull...men jag vill faktiskt gå i modersmål ändå, man gör ganska mycket roligt på lektionerna och det är bra att hålla uppe språket, det är ändå mitt språk.

Gianna och Marco menar då att de får ut mycket av undervisningen. Båda nämner att de gillar de vardagliga konversationerna och att de lär sig en hel del om den italienska kulturen. Båda verkar vara nöjda med modersmålsundervisningens upplägg och tycker att det håller ett bra tempo. De jämför modersmålsundervisningen med de olika språkvalen som finns på skolan och säger att modersmålsundervisningen ger den mest naturliga och autentiska inblicken i kulturen. Eftersom man börjar från grunden i språkvalen finns inte lika stor plats för att utforska kulturen som i modersmålsundervisningen.

De kulturella inslagen som finns i undervisningen verkar båda uppskatta.

Marco: Det är roligt när man pratar om olika högtider och vad man äter och sånt. Man lär sig skillnader i hur man firar saker i Sverige och i Italien. Man känner igen sig från båda kulturena.

Båda informanterna säger att modersmålsundervisningen inger en trygghet då man träffar människor från samma kultur som en själv men att det förmodligen gäller framför allt nyanlända elever som inte kan prata svenska ännu.

Marco och Gianna säger att de vill fortsätta med modersmålsundervisning på gymnasiet. Huvudanledningen verkar vara att de kommer att ha samma lärare. Gianna uttrycker det här som att italienska är hennes språk. Hon knyter alltså språket till sig själv och sin identitet. Modersmålsundervisningen verkar ge henne något som hon uppskattar eftersom hon vill fortsätta med undervisningen. Även Marco uttrycker liknande åsikter.

Informanterna är dock osäkra på om modersmålsundervisningen hjälper dem i andra skolämnen. Båda säger att det kanske hjälper på något sätt men att de inte är säkra. Inte heller när de får frågan om det hjälper dem i språkutvecklingen kan de inte riktigt svara på frågan. Gianna tror att det kanske hjälper henne med franskan, eftersom språken är väldigt lika grammatiskt; men hon säger vidare att det inte är något hon har reflekterat över.

Vid frågan om vilka modersmålsundervisning är till för säger båda att de tror att den framförallt är till för nyanlända elever som inte kan bra svenska ännu. Gianna säger att det underlättar nog skolgången mycket för nyanlända om det finns en plats där man kan prata sitt språk och lär känna andra som delar samma bakgrund. Båda informanterna tycker att undervisningen är till för alla som har ett språk inom familjen som man vill utöva. De ser dock inte modersmålsundervisning som något

nödvändigt utan något man väljer frivilligt om man känner för det. Det är definitivt inte är nödvändigt om man har ett annat modersmål än svenska. De verkar båda tycka att modersmålsundervisningen kan vara bra för andra men inte riktigt nödvändigt för dem själva.

Informanterna tycker ändå att modersmålsundervisningen kan främja språkutvecklingen då de får frågan om deras eventuella framtida barn skulle ha modersmålsundervisning. Båda svarade dock att de förmodligen skulle sätta sina barn i modersmålsundervisningen för att det skulle vara svårt för dem själva att upprätthålla italienska språket. Det finns även en stark koppling mellan språket och familjen då de båda säger att de gärna vill att deras barn ska kunna prata med släkt i Italien.

4.2. Eduardo och Francesco

Eduardo är tjugotre år gammal och studerar på universitetet. Hans senaste modersmålsundervisningslektion var för sex år sedan. Eduardo är flerspråkig; han säger att hans modersmål är svenska och italienska. Båda föräldrarna talar italienska men bara en förälder är född i Italien. Eduardo är född i Sverige och har gått i modersmålsundervisning sedan fem års ålder. Han har alltså gått modersmålsundervisning i tolv år i grundskola och gymnasium.

Francesco är tjuugo år gammal och är också student på universitetet. Han avslutade sina studier och därmed modersmålsundervisningen för tre år sedan. Även Francesco säger att han har svenska och italienska som modersmål. Båda hans föräldrar pratar italienska. Francesco har studerat modersmål sedan sex års ålder och har därmed studerat modersmål i 12 år.

4.2.1. Språkanvändningen då och nu

Eduardo och Francesco använder enligt sina utsagor sitt modersmål framförallt när de pratar med sina föräldrar och när de pratar med sina släktingar i Italien. Båda betonar vikten av att kunna sitt modersmål för att kunna uttrycka sig när de besöker Italien.

På frågan om de märker någon skillnad i sin språkanvändning idag och när de studerade modersmål svarade de likartat: båda pratar mindre italienska idag. Modersmålsundervisningen gav dessutom en mer varierande användning av språket: ”Man skriver inte direkt några bokrecensioner längre och övar grammatik på fritiden” påpekar Eduardo.

När informanterna blir tillfrågade om det finns någon skillnad i hur de pratar svenska jämfört med italienska svarar de även här likartat. De känner sig begränsade när de pratar italienska eftersom de har svårt att uttrycka sig ibland. Man ser att språket betyder mycket för dem eftersom de båda uttrycker känslor av obehag när de inte kan uttrycka sig på italienska. Francesco säger till exempel:

Det kan vara jobbigt ibland. I vissa sammanhang... när man glömmer enstaka ord, man blir nästan lite sur på sig själv... det känns som om man saknar någonting.

Eduardo uttrycker sig på liknande sätt. Han säger att han ibland kan känna sig korkad när han inte kommer på orden han vill säga.

Både Eduardo och Francesco tycker att deras kunskaper i språket förbättrades av att ha modersmålsundervisning. Francesco säger att modersmålet betyder mer för honom nu när han avslutat modersmålsundervisningen och känner att det är en stor del av honom som person.

Språk är en stor del av en själv, man känner en tillhörighet till något, gemenskap. Man får lättare att prata och visa vem man är. Många är kalla i samhället idag och modersmålsundervisningen har hjälpt mig att komma ifrån det. Man kommer alltid nära någon med språk.

Vid frågan om de blivit nekade under sin skolgång att tala sitt modersmål svarar båda att det hänt vid några tillfällen. De säger båda att de inte tyckte om det när de tänkte tillbaka på det och att de kände sig orättvist behandlade när det hände.

Ingen av dem hade dock blivit nekade modersmålsundervisning någon gång. Eduardo kopplar språk med identitet

Att bli nekad modersmålsundervisning hade varit som när de förbjöd samerna att prata sitt språk, eller att förbjuda någon som är vänsterhänt att skriva med vänster hand. Ens språk är lika personligt som när man är vänster eller högerhänt. Därför är det viktigt att studera det.

4.2.2. Modersmålsundervisningen

Båda informanterna är väldigt positiva till modersmålsundervisningen även om de anser att den inte var perfekt. De betonar vikten av en hög standard på undervisningen.

Eduardo hade gärna sett att man lärde sig ett mer avancerat språk under lektionerna och att undervisningen skulle vara mer utmanande.

Han tycker till exempel att man skulle prata om politik och ha debatter. Han understryker dock att detta är något han tycker nu i efterhand när han ser tillbaka på undervisningen, inte när han gick i skolan:

Då tyckte jag det var kul med ett lugnt tempo och mycket muntliga övningar. Nu när jag ser tillbaka tycker jag det skulle varit striktare. Visserligen känner jag inte stressen jag kände över andra ämnen jag hade då. Så det är nog därför jag känner så. Det var nog bra att modersmålsundervisningen inte var så svår. Hade jag känt den stressen idag skulle jag nog tycka att modersmålsundervisningen var välbalanserad.

Den insikt som Eduardo har idag när det gäller modersmålsundervisningens betydelse gör att han fortfarande hade velat gå på denna om han själv fick välja. Eduardo och Francesco säger att de negativa känslorna de hade till modersmålsundervisningen när de gick i skolan oftast var av barnslig natur som till exempel att man gärna ville sluta tidigare. Nu när de ser tillbaka på undervisningen ser de det snarare som en uppoffring för något viktigare.

Eduardo och Francesco tycker att det är viktigt att hålla språket uppe genom modersmålsundervisning i vilken form den än kommer. Det finns bättre och sämre varianter men de tvekar inte att modersmålsundervisningen spelar en stor roll i språkutvecklingen. De menar båda att det positiva med modersmålsundervisningen klart överväger det negativa.

Eduardo lyfter även fram att modersmålsundervisningen kan ha främjat identitetsutvecklingen:

Modersmålsundervisningen kan ha hjälpt att bygga identiteten, man blir bättre på språket och då är man inte lika begränsad och då blir det roligare att lära sig. Jag tror att språk är en stor del av vem man är... inte bara vem man är utan kan bli.

Båda informanterna sa att modersmålsundervisningen ingav en trygghet då man fick lära känna personer från samma kultur som sin egen men att det förmodligen gäller mer nyanlända elever som inte kan svenska ännu.

Informanterna säger även att de nu i efterhand ser att modersmålsundervisningen definitivt hjälpt dem i andra studier. De lyfter fram att de har haft lättare att lära sig nya språk med hjälp av terminologin de lärt sig i modersmålsundervisningen. Eduardo säger att han fått lättare att komma ihåg vissa begrepp inom naturvetenskapen men även att han fått en intuition för vad vissa saker betyder. Även Francesco nämner att han har fått en intuition för vad ord betyder. De

verkar mena att de har lättare att förstå och lära sig nya ord. De kan många gånger lista ut betydelsen av ord som de inte stött på förut. I modersmålsundervisningen stötte de ofta på nya ord både på italienska och svenska. Det uppstod ofta diskussioner kring orden vilket hjälpte att komma ihåg dem. Modersmålsundervisningen kan alltså ha hjälpt att utveckla nya strategier för eleverna att lära sig nya ord. Eduardo och Francesco uttrycker det som att modersmålsundervisningen stödjer utvecklingen av en allmänbildning eftersom flerspråkighet stimulerar hjärnan.

Eduardo och Francesco ser båda modersmålsundervisningen som en viktig del i att bevara elevernas språk och kultur.

På frågan om vilka som ska ha modersmålsundervisning svarar båda att det är till för alla som har ett språk inom familjen som de på något sätt ärvt och vill föra vidare. Eduardo gör återigen en koppling till identitet:

Vill man lära sig språket ska man gå på modersmålsundervisning. Man tar till vara på språket som finns i familjen. Språket är ju en viktig del av personen.

Informanterna kopplar just språket med familjen; som att man kan behöva modersmålet för att prata med föräldrarna, far- och morföräldrar eller annan släkt.

De säger även att de har många vänner som inte studerat sina modersmål och dessa ångrar det nu i efterhand. Eduardo går så långt att han tycker att modersmålsundervisningen borde vara obligatorisk.

Eduardo och Francesco ser på modersmålsundervisning annorlunda idag än när de gick i skolan. Francesco ger ett exempel:

Min syn på modersmålsundervisning har blivit mer positiv med åldern. Man märker att man fått något när man slutat. Jag tror att med modersmålsundervisning är det som att man inte vet vad man har för än det är borta. Man märker vad som är bra med det när man inte har det. Alla positiva stunder väger upp de dåliga.

4.3. Resultatsammanfattning

Alla informanter tycker det känns jobbigt när de inte kommer på rätt ord när de talar italienska. De känner sig mer begränsade när de pratar italienska än när de pratar svenska eftersom de har svårt att uttrycka sig ibland.

Gianna och Marco var i början av intervjun osäkra på om modersmålsundervisningen har hjälpt dem att förbättra deras modersmål

och att stärka deras identitet. Modersmålsundervisningen verkar vara mer som ett extra ämne som kan förse dem med ett extra betyg för att höja sitt snitt.

Under intervjuens gång blev de mer övertygade om att modersmålsundervisningen ger den mest naturliga och autentiska inblicken i kulturen. De menade vidare att upplägget av undervisningen var bra och de kulturella inslagen som finns i undervisningen verkar båda uppskatta.

Eduardo och Francesco var väldigt positiva till modersmålsundervisningen även om de anser att den inte var optimalt utformad. De uttryckte dock att de hade en annan uppfattning om undervisningen under sin skoltid än idag. Under sin skoltid var deras åsikter om modersmålsundervisningen mycket lika de som Gianna och Marco uttrycker.

Alla informanterna knyter modersmålet till sina identiteter. Tydligast framkom detta i intervjuerna med Eduardo och Francesco; men alla uttrycker att modersmålsundervisningen stärker identiteten.

Alla informanterna uttrycker att modersmålsundervisningen är till för alla som har ett språk inom familjen som man vill utöva. Gianna och Marco ser dock inte modersmålsundervisning som något nödvändigt. De tycker att det är något man väljer frivilligt om man känner för det, men att det definitivt inte är ett måste om man har ett annat modersmål än svenska. Eduardo och Francesco tycker istället att modersmålsundervisningen borde vara ett obligatoriskt inslag i undervisningen. Gianna och Marco är inte säkra på om modersmålsundervisningen hjälpt dem i andra studier medan Eduardo och Francesco båda uttrycker att det hjälpt dem. De säger även att de har lättare att lära sig nya ord har fått en intuition för vad ord betyder.

Ingen visste något om vad forskningen sa om modersmålsundervisningen, men deras beskrivningar stämmer trots det i hög grad med vad forskning om modersmål framhåller. Detta diskuteras närmare i följande avsnitt.

5. Diskussion och slutsatser

I detta avsnitt diskuteras studiens resultat och relateras till relevant forskning. Avsnittet inleds av en resultatdiskussion följt av en metoddiskussion. Slutligen kommer förslag till vidare forskning att anges.

5.1. Resultatdiskussion

I intervjuerna till denna uppsats finner vi två typer av informanter. De som har modersmålsundervisning nu och de som avslutat sina studier. Frågeställningarna i denna studie är hur informanterna beskriver modersmålsundervisningens betydelse. I detta avsnitt jämförs beskrivningarna och dessa relateras till forskning.

5.1.1. Attityden till modersmålsundervisningen

Alla informanterna var positiva till modersmålsundervisningen. Dock var de som avslutat studierna klart mer positiva i sin attityd till modersmålet. Deras åsikter är lika de i Skolverkets rapport (2002) där eleverna som var positiva till modersmålsundervisningen, ändå tyckte att det fanns brister i undervisningen i form av organisation och otillräckliga resurser. Informanterna tyckte även att fler lärare och mer tid hade varit värdefullt för undervisningen.

Eduardo och Francesco uttrycker båda att de ändrat åsikter kring modersmålsundervisningen efter avslutade studier. De har hunnit reflektera och har nu en klart positiv attityd till modersmålsundervisning, även om de inte tycker att undervisningen var perfekt. Det positiva överväger det negativa. De uttrycker att de negativa åsikterna de hade när de gick i skolan var av barnlig natur, de var inte helt motiverade och de menade att de inte visste bättre. Skolverket (2002) säger i sin rapport att de negativa attityderna som råder kring modersmålsundervisning är grundade i okunskap.

5.1.2. Identitet och social samvaro

Samtliga informanter liknar i sina beskrivningar av modersmålsundervisningen forskningsresultatet hos Paulin (1994) och Löthagen et al. (2008), att modersmålsundervisningen är ett stöd för utvecklingen av en dubbel kulturell identitet. Man utvecklar sin identitet genom kunskaper om det egna modersmålet, det egna kulturella arvet och hemlandet. När informanterna blivit nekade att tala sitt modersmål i skolan sa informanterna att de mindes att de tyckte det kändes orättvist och att de blev sura när det hände. Att de tog detta så personligt och mindes det än idag kan tyda på att det gjort ett intryck på dem men också att språket är starkt knutet till deras identitet.

Informanterna säger att språket är kopplat till dem själva och är något som de vill föra vidare till sina framtida barn. De kopplar tydligt

familjen till modersmålsundervisningen vilket även Löthagen et al. (2008) uttrycker, att modersmålsundervisningen innebär ett stöd för socialisationen i familjen. Språket är alltså en viktig del av informanternas identitet och undervisningen kan stödja utvecklingen vidare. Alla informanterna kopplar språket till den sociala samvaron. Det är dessa språkliga domäner som får eleverna att vilja investera i språket. De (föreställda) gemenskaperna i (Sandwall 2013) som motiverar eleverna till att studera språket verkar vara framför allt familj och släkt. Ingen av informanterna verkade se det framtida arbetslivet som en föreställd gemenskap som motiverar till att studera språket.

Alla informanter säger som eleverna i Hills studie (1995) att samhörighet kan skapas i modersmålsundervisningen. De visade alla på att de gillade att umgås med andra som delade samma kultur i undervisningen. Dock relaterade informanterna trygghetsfaktorn som Hill (1995) skriver om mer till nyanlända elever och inte lika mycket till sig själva.

5.1.3. Språkutveckling och skolframgången

Löthagen et al. (2008) menar att modersmålsundervisningen främjar språkutvecklingen och hjälper eleverna även i andra studier. Av informanterna är det bara Eduardo och Francesco som uttrycker detta. Båda säger att de blivit bättre på sitt modersmål även om de idag inte är lika aktiva talare som när de hade undervisning. De uttrycker även att modersmålsundervisningen har hjälpt dem i andra studier. De pratar till exempel om att de har fått en intuition för vad ord betyder. Det är mycket intressant att båda lyfter fram just detta. Med intuition menar de att de har lättare att lära sig ord men också att deras språkkunskaper hjälper dem att förstå nya ord. Att inte Gianna och Marco känner så kan bero på att de inte har haft anledning att reflektera över frågan, varken i hemmiljö eller i skolan. Eduardo och Francesco, som har avslutat sina studier, har haft anledning att reflektera över språket och undervisningen och har rört sig i språkmässigt nya miljöer. Båda har genomgått gymnasiet och gått några år på universitetet. Alltså har de haft fler tillfällen för att utnyttja sina språkkunskaper i varierande skolmiljöer. Det kan även bero på att Gianna och Marco precis som många tonåringar, anser att skolan bara är tråkig och därmed inte har reflekterat över vad modersmålsundervisningen betyder för dem. Francesco sammanfattade detta som att ”man inte visste vad man hade förrän det är borta”. Eleverna måste känna att modersmålsundervisningen är värd att investera i. Utdelningen måste väga upp efter förväntningarna.

En till faktor som kan förklara informanternas attitydskillnad till modersmålsundervisningen kan vara att Eduardo och Francesco har haft undervisning i modersmålet sedan en tidigare ålder. De började vid fem- respektive sexårsåldern medan Gianna och Marco startade sin modersmålsundervisning i fjärde respektive femte klass. Denna åldersskillnad informanterna hade vid starten av undervisningen kan ha påverkat relationen de alla har till modersmålsundervisningen.

5.1.4. Avslutande kommentar

Forskningen pekar på många positiva effekter för eleverna (se avsnitt 2), men beskriver eleverna modersmålsundervisningen som i forskningen? Inom forskningen är elevernas perspektiv oftast en bifråga och inte huvudfråga. Lärarna och föräldrarnas åsikter, organisationen och undervisningsmetoder är huvudområdena som behandlas. Denna uppsats visar på vikten av att prata med elever om den modersmålsundervisning de har, då man i intervjuerna kan se att de gärna reflekterar kring modersmålsundervisningens betydelse om de får anledning till det. Under intervjun går eleverna från att tala om modersmålsundervisningen som ett extraämne som man kan få bra betyg i till något som kändes viktigt för identitetsskapandet och som hjälpte att hålla fast vid en kultur som var deras. Genom att ge eleverna en chans att reflektera kring modersmålsundervisningen började de alltså se dess betydelse. Samtal som dessa skulle kanske kunna motivera fler elever att delta i modersmålsundervisningen (jfr Skolverket 2011:122) och mer aktivt få dem att inte avstå att studera sitt modersmål; och dessutom bidra till att de ställer krav på att undervisningen utformas efter deras behov.

5.2. Metoddiskussion

Man kan argumentera för att urvalet i denna studie skulle varit större, men det var inte möjligt inom ramen för denna uppsats och urvalet av två typer av informanter ger ändå inblick i olika sätt att resonera kring modersmålsundervisningen

En omfattande enkät hade kunnat göras för att möjliggöra ett mer generaliserbart resultat. Enkäten hade också kunnat användas för att bekräfta de företeelser som visade sig i intervjuerna. Med en enkät kan dock informanterna inte ställa frågor till forskaren om något är otydligt. Med en enkät hade man alltså förlorat interaktionsdelen man har när man intervjuar någon.

Frågorna som ställdes till informanterna gav en bra överblick över deras uppfattning om modersmålsundervisningen. En aspekt jag hade kunnat ha med är föräldrarnas beskrivning av modersmålsundervisningen och vilken inverkan deras åsikter haft på deras barn. Föräldrarnas värderingar och åsikter påverkar troligtvis barnens beslutsfattande och därför hade detta varit intressant att studera. Man hade till exempel också kunnat fråga eleverna vad de trodde att deras föräldrar skulle tycka ifall någon av dem bestämde sig för att sluta i modersmålsundervisningen. Svaren hade kunnat visa hurvida föräldrarnas åsikter var viktiga för informanternas uppfattningar om och investeringar (Sandwall 2013) i undervisningen.

Jag hade också kunnat fördjupa mig mer i hur eleverna beskriver sin språkliga nivå. Under intervjuerna var det uppenbart att de alla pratade svenska på hög nivå, men deras italienska nivå framkom inte. Informanter med olika språklig nivå uppfattar kanske modersmålsundervisningen på olika sätt eftersom de kanske kan ha olika förväntningar och mål för undervisningen; vilket kan påverka deras investering. (Norton 1995).

Ett urval av två flickor och två pojkar hade möjliggjort en närmare jämförelse av hur flickorna och pojkarna beskriver undervisningen.

Resultatet kan bara relateras till denna grupp elever och den undervisning de haft. Om jag haft fler elever som också haft olika lärare hade man kanske kunnat få en mer varierad bild av hur eleverna beskriver undervisningen.

5.3. Konsekvens för läraryrket och modersmålsundervisningen

Som forskningen visar har modersmålsundervisningen ofta en låg status och attityden till den påverkar kvaliteten på undervisningen (Skolverket 2002). Skolverket (2002) anger också att hindren för en välfungerande undervisning bland annat är bristfälliga resurser, korta undervisningstimmar och omgivningens negativa attityd vilket har lett till en låg status för modersmålsundervisningen. Den låga statusen gör att den uppfattas som mindre viktig än annan undervisning. Den negativa attityden till flerspråkighet som råder i samhället är förmodligen även den en bidragande faktor till att undervisningen blivit sämre (Skolverket 2002). Som lärare måste man förespråka modersmålsundervisningen och samtala med eleverna om varför undervisningen är viktig då eleverna behöver reflektera över dess betydelse. Den negativa attityden till modersmålsundervisningen som finns i skolomgivningen påverkar eleverna och undervisningen. Om en

intervju kan få eleverna att reflektera över modersmålsundervisningens betydelse innebär det att det inte alls krävs mycket för att få eleverna att tänka till. Självklart måste undervisningen prioriteras och resurser ges för att en förändring ska ske. Det räcker inte bara med en attitydförändring. Kompetensutveckling hos lärarna och bättre organisation är också en nödvändighet.

5.4. Vidare forskning

Studien visar att informanterna under intervjuernas gång reflekterat kring modersmålsundervisningens betydelse för deras skolgång och för dem själva. Insikten som eleverna kan få genom dessa samtal visar på vikten av att prata med eleverna och uppmärksamma dem om betydelsen av modersmålsundervisningen. Eftersom deltagandet är så pass lågt hade det varit bra att undersöka om man genom samtal med eleverna kan motivera dem att studera och uppskatta modersmålsundervisningen mer. Jag skulle därför föreslå att man genomförde intervjuer med fler elever som studerar sina modersmål och ser om deras attityd ändras under samtalets gång. Är detta något som bara förekom bland mina informanter eller gäller det även andra elever som studerar modersmål? Olika språk har olika status, hur beskrivs modersmålsundervisningen av elever med olika modersmål? Då denna studie begränsar sig till bara en lärare hade det behövts en studie som ser hur undervisningen förhåller sig hos olika lärare. Åldersfaktorn kan också påverka resultatet. En studie där elever i olika åldrar beskriver undervisningen kunde göras. Föräldrarnas inverkan på eleverna, speciellt de som har barn i yngre åldrar, hur stor är den?

Referenser

- Andersson, L-G. (1989). Attityder till språk. I: C. Sandqvist & U. Teleman (red.). *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Einarsson, Jan. (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Grosjean, Francois 1982. *Life with Two languages*. Cambridge: Harvard University Press.
- Hill, Margreth (1995). *Invandrarbarns möjligheter. Hemspråksundervisning och språkutveckling i förskola och skola*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik.
- Holme, I-M, Solvang, B. (1991) *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth. (red). (1996). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth & Tuomela, Veli (1996). *Hemspråksundervisningen. I: Hyltenstam, Kenneth (red.), Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lahdenperä, Pirjo, (red). (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik, lärarens interkulturella kompetens i undervisningen*. Lund: Studentlitteratur.
- Löthagen, Annika, Lundenmark, Pernilla & Modigh, Anna (2008). *Framgång genom språket. Verktyg för språkutvecklande undervisning av andraspråks elever*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Norton Pierce, B. (1995). Social identity, investment, and language learning. *TESOL Quarterly* 29(1), s. 9-31.
- Otterup, Tore (2005). *Jag känner mig begåvad bara: Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 2.) Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för svenska språket.
- Paulin, Arja. (red.) (1994). *Mer än ett modersmål. Hemspråksdidaktik*. Stockholm: HLS Förlag.
- Sandwall, Karin. (2013). *Att hantera praktiken – om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på platser*. (Göteborgsstudier

- i nordisk språkvetenskap 20.) Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för svenska språket.
- SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket (2002). *Flera språk- fler möjligheter. Utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen.* http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.9691!Menu/article/attachmen t/huvud.pdf Hämtad: 2013-04-26
- Skolverket (2008). Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet. (Rapport 321.) Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011). Barn, elever och personal – Riksnivå. (Rapport 357.) Stockholm: Skolverket.
- SKOLFS 2010:37. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.* <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> Hämtad: 2013-04-25.
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet. (2012). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad: 2013-04-14

Bilagor

Bilaga 1 - Frågeguide för informanter som studerar modersmål nu

Bakgrundsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilket eller vilka modersmål har du?
- Kan båda dina föräldrar ditt modersmål?
- Hur länge har du gått i modersmålsundervisning?

Språkanvändning (identitet)

- I vilka sammanhang pratar du ditt modersmål/svenska?
- Med vilka personer pratar du ditt modersmål?
- Är det viktigt för dig att kunna ditt modersmål ordentligt? Varför/inte/när, i vilka situationer?
- Tror du att du använder ditt modersmål/svenska i samma eller andra situationer om 5, 10 år? Använder mer/mindre?
- Känner du dig likadan när du pratar ditt modersmål som när du pratar svenska? Samma kroppsspråk och tonläge?
- Har du några vänner i skolan du pratar ditt modersmål med?

Elevernas upplevelse av modersmålsundervisningen

- Vem bestämde att du skulle börja i modersmålsundervisning? (ville du själv? Varför/inte?)
- Varför går du i modersmålsundervisning?
- Hur länge har du gått/gick på modersmålsundervisning?
- Är det bra för dig att ha modersmålsundervisning? Varför/inte?
- Har du haft lättare att lära dig andra ämnen för att du haft modersmålsundervisning?
- -Om ja: Vilka ämnen? på vilket sätt har modersmålsundervisningen underlättat, ge konkreta exempel.
- Om nej: varför inte, tror du?
- Vad är det viktigaste ni gör/gjorde i modersmålsundervisningen? Varför viktigaste?
- Vad är minst viktigast? Varför?

- Känns det OK att gå iväg till modersmålsundervisningen? Varför/inte, på vilket sätt?
- Känner alla andraspråkstalare så, tror du? Varför? Höll/håller du med? Varför/inte?
- Vill du fortsätta med modersmålsundervisningen? Varför/inte?
- Har du någonsin blivit nekad modersmålsundervisning? – Om ja hur kände du då?
- Har du någonsin blivit tillsagd att inte prata ditt modersmål? – Om ja hur kände du då?

Elevens åsikter om modersmålsundervisningen allmänt

- Behövs modersmålsundervisning - kan man inte lära sig det hemma? varför/inte?
- Skulle du rekommendera att man går på modersmålsundervisning? - varför?
- Vilka är modersmålsundervisning till för, tycker du?
- Bör alla som har invandrade föräldrar/är nyinflyttade ha modersmålsundervisning?
- Om du får barn någon gång – ska du se till att ditt barn får modersmålsundervisning? Varför/inte?
- Om du bildar familj i Sverige, tror du att du själv kommer att lära dina barn ditt modersmål?
- Har du något du vill säga till elever/föräldrar som funderar på om de vill ha modersmålsundervisning eller inte? Till lärarna?

Forskningen – elevens åsikter

- Vet du något om vad forskningen säger om modersmålsundervisning? Vad i så fall?
- Blev du upplyst om varför det var bra att studera modersmål på modersmålsundervisningen eller i skolan allmänt?
- Forskningen säger att kognitiva-kunskaps och identitetsutvecklingen främjas om flerspråkiga elever så tidigt som möjligt får tillgång till sina språk. Större trygghet i skolan, främjar skolarbetet, språkutvecklingen, identiteten. Hur väl passar det in på din situation?

Vad stämmer/inte? Ge konkreta exempel på vad du tycker stämmer/inte? (motivera åsikterna).

- Skulle du säga att de språk du kan är en stor del av vem du är (av din identitet)? Vad betyder dina språk för dig som 16-åring?
- Är modersmålsundervisningen viktig för ditt identitetsskapande?
- Hur skulle du beskriva din identitet? Är du svensk? Italiensk? Båda?
- Har du något du vill tillägga?

Bilaga 2 - Frågeguide för informanter som avslutat sina studier

Bakgrundsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilket eller vilka modersmål har du?
- Kan båda dina föräldrar ditt modersmål?
- Hur många år gick du i modersmålsundervisning?

Språkanvändning (identitet)

- I vilka sammanhang pratar du ditt modersmål/svenska?
- Med vilka personer pratar du ditt modersmål?
- Är det viktigt för dig att kunna ditt modersmål ordentligt? Varför/inte/när, i vilka situationer?
- Har din språkanvändning förändrats sedan du slutade skolan? Varför/inte? På vilket sätt?
- Känner du dig likadan när du pratar ditt modersmål som när du pratar svenska? Samma kroppsspråk och tonläge?
- Hade du några vänner i skolan du pratade ditt modersmål med?

Elevernas upplevelse av modersmålsundervisningen

- Vem bestämde att du skulle börja i modersmålsundervisning? (ville du själv? Varför/inte?)
- Varför gick du i modersmålsundervisning?
- Var det bra för dig att ha modersmålsundervisning? Varför/inte?
- Har du haft lättare att lära dig andra ämnen för att du haft modersmålsundervisning?
-Om ja: Vilka ämnen? på vilket sätt har modersmålsundervisningen underlättat, ge konkreta exempel.
Om nej: varför inte, tror du?
- Vad är det viktigaste ni gör/gjorde i modersmålsundervisningen? Varför viktigaste?
- Vad är minst viktigast? Varför?
- Kändes det OK att gå iväg till modersmålsundervisningen? Varför/inte, på vilket sätt?
- Känner alla andraspråkstalare så, tror du? Varför? Höll/håller du med? Varför/inte?

- Har du någonsin blivit nekad modersmålsundervisning? – Om ja hur kände du då?
- Har du någonsin blivit tillsagd att inte prata ditt modersmål? – Om ja hur kände du då?

Elevers åsikter om modersmålsundervisningen allmänt

- Behövs modersmålsundervisning - kan man inte lära sig det hemma? varför/inte?
- Skulle du rekommendera att man går på modersmålsundervisning?
 - Om ja: varför? Vilka ska studera det enligt dig? Om nej, varför?
 - Vilka är modersmålsundervisning till för, tycker du?
- Bör alla som har invandrade föräldrar/är nyinflyttade ha modersmålsundervisning?
- Om du får barn någon gång – ska du se till att ditt barn får modersmålsundervisning?
 - Varför/inte?
- Om du bildar familj i Sverige, tror du att du själv kommer att lära dina barn ditt modersmål?
- Har du något du vill säga till elever/föräldrar som funderar på om de vill ha modersmålsundervisning eller inte? Till lärarna?

Forskningen – elevers åsikter

- Vet du något om vad forskningen säger om modersmålsundervisning? Vad i så fall?
- Blev du upplyst om varför det var bra att studera modersmål på modersmålsundervisningen eller i skolan allmänt?
- Forskningen säger att kognitiva-kunskaps och identitetsutvecklingen främjas om flerspråkiga elever så tidigt som möjligt får tillgång till sina språk. Större trygghet i skolan, främjar skolarbetet, språkutvecklingen, identiteten. Hur väl passar det in på din situation?
 - Vad stämmer/inte? Ge konkreta exempel på vad du tycker stämmer/inte (motivera åsikterna).
- Skulle du säga att de språk du kan är en stor del av vem du är (av din identitet)? Vad betyder dina språk för dig nu när du är XX år?

- Nu när du ser tillbaka på undervisningen, vad tänker du då? Varför? Har dina åsikter förändrats – det du tyckte om undervisningen då jämfört med hur du ser det nu när du ser tillbaka?
- Skulle du gått modersmålsundervisningen igen om du vetat det du vet nu?
- Var modersmålsundervisningen viktig för ditt identitetsskapande?
- Hur skulle du beskriva din identitet? Är du svensk? Italiensk? Båda?
- Har du något du vill tillägga?

Bilaga 3 - Samtycke för intervju

Hej!

Mitt namn är Giovanni-Michelangelo Ognissanti och jag läser lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet. Den här terminen skriver jag mitt examensarbete som handlar om hur elever uppfattar sin modersmålsundervisning på skolan. För att kunna förstå hur elever tänker kommer jag att intervjuva några elever i klassen. Bara jag kommer att delta i intervjun. Intervjuerna kommer att spelas in med diktafon, enbart ljud. Intervjuerna kommer endast att användas för detta arbete.

Materialet kommer att behandlas konfidentiellt och avidentifieras dvs. enbart jag kommer att ha tillgång till de inspelade intervjuerna och påhittade namn kommer att användas i det skrivna arbetet. Det betyder också att alla fakta som kan göra att du eller din skola riskerar att kännas igen inte kommer att tas med i texten. Efter arbetets slut kommer inspelningarna att raderas.

Medverkan i studien är helt frivilligt och du kan avbryta intervjuerna när som helst utan att ange någon orsak. Du kan också när som helst meddela mig att materialet inte får användas för studien.

Om du/ni har några frågor är ni välkomna att ringa mig på
XXXXXXXXXXXX

Med vänliga hälsningar och tack på förhand

Giovanni-Michelangelo Ognissanti

Deltagarens namn: _____